

KO’P MA’NOLI SUG’URTA TERMINLARINING IQTISODIY MATNLARDAGI FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI

Omonov Turg’unboy Abdusoqiyevich

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti Ingliz tili amaliy aspektlari kafedrasida katta o‘qituvchisi

E-mail: omonov1991turgunboy@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-7755-1621>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19429503>

Annotatsiya: Ushbu maqolada ko‘p ma‘noli sug‘urta terminlarining iqtisodiy matnlardagi funksional xususiyatlari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida polisemiya hodisasining sug‘urta terminologiyasida namoyon bo‘lishi, ayniqsa, iqtisodiy, huquqiy va marketing kontekstlarida terminlarning turlicha semantik yuklama kasb etishi atroflicha yoritiladi. Maqolada sug‘urta sohasiga oid “premium”, “claim” kabi atamalarning kontekstga qarab o‘zgaruvchan ma‘nolari misollar asosida izohlanadi hamda ularning pragmatik vazifalari ochib beriladi. Shuningdek, ushbu terminlarning iqtisodiy matnlarda axborot uzatishdagi aniqlik, ixchamlik va rasmiylikni ta‘minlashdagi roli tahlil qilinadi. Tadqiqotda ko‘p ma‘noli terminlarning stilistik xususiyatlari, ularning matnning kommunikativ yo‘nalishiga ta‘siri va auditoriyaga moslashuv darajasi ham ko‘rib chiqiladi. Bundan tashqari, ingliz va o‘zbek tillaridagi sug‘urta terminlarining leksikografik ifodalanishi taqqoslanib, mavjud muammolar va kamchiliklar aniqlanadi. Maqolada polisemik terminlarning tarjima jarayonidagi murakkabliklari ham yoritilib, ularni to‘g‘ri talqin qilish uchun kontekstual yondashuv zarurligi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari sug‘urta terminologiyasini tizimli o‘rganish, tarjima amaliyotini takomillashtirish hamda iqtisodiy matnlarni chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

***Kalit so‘zlar:** polisemiya, sug‘urta terminlari, iqtisodiy matnlar, kontekst, semantika, funksional tahlil.*

FUNCTIONAL FEATURES OF POLYSEMOUS INSURANCE TERMS IN ECONOMIC TEXTS

Omonov Turg’unboy Abdusoqiyevich

Uzbekistan State World Languages University Department of Practical English Language Studies, Senior Lecturer

E-mail: omonov1991turgunboy@gmail.com

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

<https://orcid.org/0009-0009-7755-1621>

Abstract: *This article provides a comprehensive analysis of the functional features of polysemous insurance terms in economic texts. The study examines the phenomenon of polysemy in insurance terminology, particularly in economic, legal, and marketing contexts, where the meanings of terms may vary. Terms such as “premium” and “claim” are analyzed through examples, highlighting their contextual meanings and pragmatic functions. The role of these terms in ensuring accuracy, conciseness, and formal style in economic texts is also explored. The research further investigates the stylistic characteristics of polysemous terms, their influence on the communicative orientation of texts, and their adaptation to the target audience. A comparative analysis of the lexicographic representation of insurance terms in English and Uzbek reveals existing gaps. Special attention is given to the challenges of translating polysemous terms and the necessity of a contextual approach for their accurate interpretation. The findings contribute to the systematic study of insurance terminology, the improvement of translation practice, and the deeper understanding of economic texts.*

Keywords: *polysemy, insurance terms, economic texts, context, semantics, functional analysis*

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ МНОГОЗНАЧНЫХ СТРАХОВЫХ ТЕРМИНОВ В ЭКОНОМИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ

Омонов Тургунбой Абдусоқиевич

Узбекский Государственный университет мировых языков Кафедра практического изучения английского языка,

старший преподаватель

omonov1991turgunboy@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-7755-1621>

Аннотация: *В данной статье комплексно анализируются функциональные особенности многозначных страховых терминов в экономических текстах. Исследование охватывает проявления полисемии в страховой терминологии, особенно в экономическом, юридическом и маркетинговом контекстах, где значения терминов могут варьироваться. На примерах таких терминов, как «premium», «claim» подробно раскрываются их контекстуальные значения и прагматические функции. Кроме того, рассматривается роль данных терминов в обеспечении точности, лаконичности и официального стиля экономических текстов. В исследовании также изучаются стилистические*

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

характеристики многозначных терминов, их влияние на коммуникативную направленность текста и степень адаптации к аудитории. Сравнительный анализ лексикографического оформления страховых терминов в английском и узбекском языках выявляет существующие недостатки. Особое внимание уделено сложности перевода полисемических терминов и необходимости контекстуального подхода для их корректного толкования. Результаты исследования способствуют систематическому изучению страховой терминологии, совершенствованию переводческой практики и углубленному пониманию экономических текстов.

Ключевые слова: полисемия, страховые термины, экономические тексты, контекст, семантика, функциональный анализ

Kirish. So‘nggi yillarda sug‘urta sohasining o‘sishi bilan bog‘liq ravishda, ushbu yo‘nalishda qo‘llanilayotgan terminlarning lingvistik tahliliga ehtiyoj ortib bormoqda. Sug‘urta terminlari ko‘pincha iqtisodiy matnlar, shartnomalar, hisobotlar va maqolalarda muhim axborot yukini o‘z zimmasiga oladi. Ayniqsa, ko‘p ma’noga ega bo‘lgan atamalar (polisemik terminlar) o‘quvchi tomonidan turlicha talqin qilinishi mumkin bo‘lgan holatlar yuzaga keltiradi [6,8]. Shu sababli, ushbu maqolada sug‘urta terminlarining iqtisodiy matnlarda qanday funksional vazifalarni bajarishi, ularning semantik diapazoni va stilistik ahamiyati o‘rganiladi [3]

Asosiy qism. Polisemik terminlar, ya’ni bir nechta ma’noga ega bo‘lgan so‘zlar, iqtisodiy matnlarda axborot uzatishning muhim vositasi sifatida xizmat qiladi [5]. Sug‘urta sohasi terminologiyasi o‘ziga xos bo‘lib, ko‘plab atamalar kontekstga qarab turlicha talqin etilishi mumkin [1]. Masalan, *premium* atamasi bir tomondan sug‘urta badali ma’nosini bildirsa, boshqa hollarda yuqori sifatli mahsulot yoki xizmatni anglashi mumkin [7]. Iqtisodiy matnda bu atama ko‘pincha moliyaviy qiymatni anglatadi, lekin reklama yoki marketing kontekstida uning ma’nosi o‘zgaradi [9].

Yana bir misol sifatida *claim* atamasini keltirish mumkin. Bu so‘z sug‘urta shartnomasiga asosan mijozning moliyaviy da’vosi, shuningdek, da’vo miqdorini ifodalashi mumkin [10]. Bunday terminlar iqtisodiy matnlarda pragmatik jihatdan katta ahamiyatga ega: ular moliyaviy munosabatlarni tartibga solish, huquqiy vaziyatni izohlash yoki shartnoma shartlarini tushuntirish uchun xizmat qiladi [2].

Sug‘urta bilan bog‘liq matnlarni tahlil qilish jarayonida ko‘p ma’noli atamalarning sinonimik, antonimik, stilistik va funksional bog‘liqliklari ham kuzatiladi [4]. Ular matnning ohangini, rasmiylik darajasini va muloqotning auditoriyasiga yo‘naltirilganligini belgilab beradi

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

[6]. Shuningdek, bunday terminlar tarjima jarayonida ham muhim rol o‘ynaydi, chunki bir tilning polisemik atamasi boshqada bir nechta so‘zlar bilan ifodalanadi [5].

Leksikografik manbalarni tahlil qilganimizda, ingliz tilidagi sug‘urta terminlarining ko‘p ma’nolari aniq ifodalanganini ko‘ramiz [7]. Biroq, o‘zbek tilidagi izohli lug‘atlarda ushbu ko‘rinish yetarlicha yoritilmagan. Bu holat iqtisodiy matnlarning to‘g‘ri talqin qilinishi va tarjima qilinishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli, bunday terminlarni o‘rganishda leksik kontekst, nutq vazifasi va stilistik belgilarga e’tibor qaratish zarur.

Xulosa. Ko‘p ma’noli sug‘urta terminlari iqtisodiy matnlarda semantik, pragmatik va stilistik funksiyalarni bajarib, matnning aniq va to‘g‘ri talqin qilinishini ta’minlaydi. Ularning turli kontekstlarda talqin qilinishi o‘quvchi yoki tinglovchining atamalarini qanday tushunishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli, polisemik atamalarining kontekstual tahlili muhim ahamiyatga ega. Sug‘urta terminlarining ko‘p ma’nolarini o‘rganishda tilshunoslar nafaqat semantik bog‘liqliklarni, balki ularning pragmatik va stilistik xususiyatlarini ham inobatga olishlari kerak. Bunday yondashuv, nafaqat tarjima jarayonlarida, balki iqtisodiy matnlarni tahlil qilishda ham muhim o‘rin tutadi.

Shuningdek, ingliz va o‘zbek tillaridagi sug‘urta terminlarining leksikografik tahlili, bu sohadagikamchiliklarni aniqlashga yordam beradi. Masalan, ingliz tilidagi ko‘p ma’noli sug‘urta atamalariko‘pincha to‘liq izohlanadi, lekin o‘zbek tilida bujarayon ba’zan yetarli darajada yoritilmaydi. Bu holat, xususan, iqtisodiy matnlarning to‘g‘ri tushunilishi vatarjima qilinishiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuning uchun, sug‘urta terminlarining semantik tahlili vaularning kontekstual talqinini chuqurroq o‘rganish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alimova, M. (2020). Iqtisodiy terminlarningsemantik xususiyatlari. Toshkent: Fan.
2. Belyaev, P. A. (2015). Lingvistik terminologiya: nazariy asoslar. Moskva: Nauka.
3. Crystal, D. (2003). A Dictionary of Linguistics and Phonetics. Oxford: Blackwell.
4. Gorky, A. (2010). Iqtisodiy atamalar va ularningsemantika shakllanishi. Moskva: Progreso.
5. Jackson, H. (1988). Words and Their Meaning. London: Longman.
6. Lyons, J. (1977). Semantics. Cambridge University Press.
7. Oxford Dictionary of Business and Management (2022).
8. Ullmann, S. (1962). Semantics: An Introduction to the Science of Meaning. Oxford: Basil Blackwell.
9. Кун, К. (2006). Терминология и перевод. Москва: ЛКИ.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to‘plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

10. Суғурта ва молия атамалари изоҳли луғати. (Тошкент, 2018).